

Vinkovci - ravnica povijesti, kulture i tradicije u predškolskom odgoju

Knežević, Božica

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:863867>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-10**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

BOŽICA KNEŽEVIĆ

**VINKOVCI – RIZNICA POVIJESTI, KULTURE I TRADICIJE U PREDŠKOLSKOM
ODGOJU**

Završni rad

Pula, srpanj, 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

BOŽICA KNEŽEVIĆ

**VINKOVCI – RIZNICA POVIJESTI, KULTURE I TRADICIJE U PREDŠKOLSKOM
ODGOJU**

Završni rad

JMBAG: 0303049049, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolski odgoj

Predmet: Usmena zavičajna baština

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Teorija i povijest književnosti

Mentor: doc. dr. sc. Vjekoslava Jurdana

Pula, srpanj, 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu
Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod
nazivom

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u
javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira
u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice
(stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i
drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja
otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SAŽETAK

Bogata kultura i tradicija grada Vinkovaca treba ostati sačuvana i treba je prenijeti novim naraštajima. U radu se mogu pronaći informacije o nastanku grada, njegovoj povijesti i porijeklu. Uz to opisuje se kako se nekada odijevalo te kako tadašnje odjevne predmete možemo očuvati i upoznati nove generacije s njima jer ništa čarobnije nije od otvaranja škrinje s kućnim blagom starim i preko 100 godina. Cilj rada je kroz upoznavanje grada, upoznavanje događaja u njemu i onoga što ga karakterizira pobliže djeci objasniti koliko su zavičajna baština, kulturna baština, kultura i tradicija važne u njihovu razvoju. Također, u radu su prikazani projekti u vrtićima te kako raditi s djecom predškolske dobi, kako ih upoznati s rodnim zavičajem i gradom. Što se sve može posjetiti, izraditi, vidjeti i kako roditelji mogu sudjelovati u projektima.

KLJUČNE RIJEČI: grad Vinkovci, kultura, tradicija, zavičajna baština, rad s djecom

SUMMARY

The rich culture and tradition of the town of Vinkovci should be preserved and should be conveyed to new generations. This paper provides information on the city's development, its history and its origins. It also describes how it used to be dressed in the past and how we can preserve and recognize the new generations with clothing items. Because there is nothing more magical than opening a home-made treasure chest which is 100 years old. The aim of the work is to get acquainted with the city, the events in it and what it points to, to explain to children how much native heritage, cultural heritage, culture and tradition are important in their development. Also in this paper are presented projects in kindergartens, and how to work with pre-school children, how to familiarize them with native homeland and the city. What can be visited, made, seen and how parents can participate in projects.

KEY WORDS: town Vinkovci, culture, tradition, native heritage, work with children

SADRŽAJ

UVOD.....	4
1. POJMOVI KULTURA, KULTURNA BAŠTINA, ZAVIČAJNA BAŠTINA	6
1.1. Kultura.....	6
1.2. Kulturna baština	6
1.3. Zavičajna baština	7
2. VINKOVCI – ISTOČNA VRATA HRVATSKE	8
2.1. Smještaj i reljef.....	8
2.2. Vinkovci perom književnika	9
2.2.1. Kozarčeva <i>Slavonska šuma</i>	9
2.2.2. Peićev putopis	10
3. POVIJEST GRADA.....	12
3.1. Najstariji europski grad.....	12
3.2. Arheološka riznica.....	13
3.2.1. Prapovijest i rimsko doba	13
3.3. Ime grada.....	14
4. GRAD KULTURE I TRADICIJE	15
4.1. Usmena književnost u tradiciji	16
4.2. Narodni običaji	17
4.2.1. Godišnji i drugi običaji.....	17
4.3. Tradicijska odjeća	18
4.3.1. Tradicijsko odijevanje	18
4.3.2. Slavonska narodna nošnja	19
5. „VINKOVAČKE JESENI“	22
5.1. Prve „Vinkovačke jeseni“.....	23
5.2. Ovogodišnje „Vinkovačke jeseni“	23
5.3. Dječje „Vinkovačke jeseni“	24
5.4. Šokački divani	25
5.5. Bećarac.....	25
5.6. Kolo.....	26
5.6.1. Šokačko kolo	26
6. KULTURA I TRADICIJA U RADU S DJECOM PREDŠKOLSKE DOBI	28
6.1. Rad u skupini, projekt „Slavonija u srcu mom“	29
ZAKLJUČAK.....	33
LITERATURA	35

UVOD

Vinkovci – grad koji je ponos i dika Slavonije, diše i pripovijeda povijest koju je proživio, svaka klupa, zgrada i park imaju svoju priču. Trag dugovječne prošlosti koji grad pruža, ostavlja bez daha. Znakovi stoljetnog trajanja vide se na svakom uglu. Prodori mnogih civilizacija i vrijeme koje je protjecalo nisu uspjeli grad na Bosutu izbrisati sa zemljovida jer se ustrajno odupirao i borio za svoje ljude. Ovaj tisućljetni grad nudi toliko toga i svaki čovjek koji se u njemu nađe, stvara vlastitu viziju o njemu. Svatko je u ovome gradu dobrodošao i on ga dočekuje raširenih ruku. Mjesta ima za svakoga tko mu želi odati štovanje i počast te mu se uvijek može vratiti.

U svoja putovanja mnogi bi trebali uvrstiti Vinkovce jer prirodnu ljepotu slavonske šume i ravnice treba doživjeti. Šetnja uz Bosut koji toliko umiruje je najbolji psihoterapeut koji postoji, također i Sopot koji će ispričati najčudnovatije priče na svijetu. Dječji žamor i smijeh na vinkovačkom korzu ispred stare Gimnazije su neizbježni. Ne može se zaobići ni klupice u parkovima koje jedva čekaju čuti novu priču. Posjet gradu u jesen je nevjerojatan. Boje, ljudi, događanja, opojni mirisi i okusi koji se tada dožive, ostaju urezani u sjećanju do kraja života. Mnogi posjetitelji se iz godine u godinu vraćaju i dovode sa sobom svoje prijatelje kako bi i njima pokazali što su sve doživjeli i vidjeli u gradu povijesti.

Unatoč tome što je pronađeno mnogo nalaza koji nas upućuju u njegovu prošlost još uvijek skriva brojna mjesta i tajne koje čekaju da budu otkrivene. Moglo bi se Vinkovce usporediti sa škrinjom s blagom čiji su, tako reći tragači, arheolozi koji svakodnevno na njegovom tlu otkrivaju nešto novo. Tako je nedavno otkriveno da su Vinkovci najstariji grad Europe. Vinkovčanke i Vinkovčani su s ponosom prihvatili taj novi epitet koji mogu pripisati svome gradu.

Istražujući i tragajući za prošlosti otkrivamo mnogo toga, tako je tema ovog završnog rada upravo to. Otvaranje škrinje naših djedova i baka, njihovih predaka te upoznavanje najmlađih s njihovim porijeklom. Svaki čovjek, gdje god ga život odnese, treba znati svoje korijene. Djecu treba upoznati sa zavičajem, tradicijom i tradicijskim običajima svoga kraja kako bi naučili poštivati materijalna i duhovna dobra svojih predaka. Također, da naučeno prenesu, ali i da ostave vlastiti trag budućim generacijama.

Djeca su po prirodi istraživači, htjet će sve saznati o onome što im ponudimo i s čime ih upoznamo. Odrasli koji su u stalnom doticaju s djecom, trebaju tu činjenicu imati na umu. Nitko nije savršen i ne može sve znati o nečemu, ali može se potruditi saznati što više. Tako je svrha samoga rada upoznati Vinkovce, prošlost, kulturu i tradiciju koju nudi. Također, u radu se mogu pronaći primjeri kako raditi s djecom predškolske dobi na ovu temu. Samo upoznavanje grada ne može proći bez da se ne spomenu „Vinkovačke jeseni“ bez kojih ovaj grad ne bi bio to što je danas. Uz njih se veže odijevanje narodnih nošnji i stari običaji.

Nama novijim generacijama stariji su uspjeli prenijeti tu ljubav i poštovanje koje imaju prema slavonskoj zemlji. Pokušavamo i dalje njegovati i očuvati tradiciju koja nam je prenesena, uključujući se u folklorna društva i udruge. Mi trebamo poticati mlađe, da krenu našim stopama, te da dosad očuvano ne padne u zaborav. Daljnji tekst je upravo napisan kao poticaj za bližim upoznavanjem grada Vinkovca, njegovih značajki i svim onim što ga čini najstarijim gradom. Također, prikazani su projekti provedeni u dječjim vrtićima, koji se odnose na rad s djecom o kulturi i zavičaju.

1. POJMOVI KULTURA, KULTURNA BAŠTINA, ZAVIČAJNA BAŠTINA

1.1. Kultura

Kulturu posjeduje svaki narod, te ga ona određuje i opisuje u usporedbi s ostalima. Po njoj se svaki narod razlikuje, ona ga čini drukčijim od drugih. „Kultura je ukupnost duhovne, moralne, društvene i proizvodne djelatnosti društva“ (Anić, 2000: 466). Razvijala se kroz povijest te se razvija još i danas. Novi naraštaji na već postojeću kulturu nadograđuju nove karakteristike koje će iduća generacija prihvatiti i ponovno nadograditi s određenim obilježjima doba u kojem živi.

Književnost je važan dio ljudskog života. Ona je jedna od temeljnih spona kulture, i to one u njezinu izvornome značenju, bez obzira na to pojavljuje li se u usmenom ili pisanom obliku. „Kulturom se može nazvati sve ono što je na poseban način *odnjegovano*, što je proizveo čovjek dok je svojom kreativnom moći mijenjao prirodu“ (Botica, 2013: 9). Time je pokazao svoju stvaralačku moć, ali ponajviše da bi se snašao u životu. Naravno i da bi uljepšao svoj život i općenito poboljšao životne uvjete. Time pojam kulture postupno uključuje i pojam civilizacije koji se međusobno dopunjuju i isprepliću.

Kultura hrvatskog naroda je zbroj svih materijalnih, duhovnih i socijalnih dobara koja su se tijekom vremena skupila u njemu. Vremenski tijek kulture treba promatrati ne samo od prvih čvrstih dokumenata o Hrvatima na ovome prostoru nego i one vrednote koje donosi rod, pleme, narod Hrvata, kao svoju baštinu, iz nepoznate pradomovine, a najbolje su se sačuvale u narodnom životu i običajima. Usmena predaja ima vrlo važnu ulogu u prijenosu kulturnih dobara koja se čuvala iz naraštaja u naraštaj (Botica, 1998).

1.2. Kulturna baština

Sve ono što su stekli naši djedovi i bake te njihovi preci u prošlosti su kulturna dobra. Narodne nošnje, glazbala i razni predmeti su njihova ostavština koju su nam ostavili da čuvamo i njegujemo, te tako nikada ne zaboravimo vlastite korijene. Sva ta „ukupnost iz prošlosti sačuvanih i njegovanih kulturnih dobara je kulturna baština“ (Anić, 2000: 47). Treba čuvati i očuvati tradiciju naših starih, jer nam je to jedini doticaj s prošlosti. Mnogo je elemenata iz svakodnevnog života i trenutne kulture koja nam se nameće i priječi nas u ostvarenju da ostanemo vjerni onome što nas

određuje. Razlikujemo materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu gdje se materijalna naziva još i nepokretna kulturna baština. Dakle, podrazumijeva povijesne lokalitete, građevine, predmete vezane za arheologiju, znanost, arhitekturu. Dok je nematerijalna ili prirodna kulturna baština prirodni i ruralni okoliš koji predstavlja veliku važnost za turizam.

„Kulturna baština, materijalna i nematerijalna, zajedničko je bogatstvo čovječanstva u svojoj raznolikosti i posebnosti, a njena zaštita jedan je od važnih čimbenika za prepoznavanje, definiranje i afirmaciju kulturnog identiteta. Kulturnu baštinu čine pokretna i nepokretna kulturna dobra od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkoga i znanstvenog značenja“ (Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2016, <http://www.minkulture.hr/default.aspx?id=6>. Pristupljeno 08.04.2017).

1.3. Zavičajna baština

Mentalitet nekog područja, njihov pogled na život, način na koji se razvijaju i kako rade, glazba, književnost, umjetnost i sve što obilježava narod određenog područja, a čini ga posebnijim od ostalih je zavičajna baština. „Zavičaj je mjesto rođenja iliti rodni kraj, dok je zavičajnost pravilima uređen odnos administrativne jedinice i građanina iz te jedinice s obzirom na prava i dužnosti“ (Anić, 2000: 1364). Svi dolazimo iz različitih zavičaja i trebamo znati poštovati tuđi. Tako djecu od samih početaka moramo naučiti gdje pripadaju, koji su njihovi korijeni, kako bi kasnije znali kako svoje tako i tuđe poštovati. Zavičajna baština se može prenositi i usmenom predajom, najčešće su to poslovice, legende, izreke i priče o načinu življenja u određenom vremenu.

2. VINKOVCI – ISTOČNA VRATA HRVATSKE

U ravnici između Đakovačko-Vinkovačkog i Vukovarskog travnjaka u istočnom dijelu panonsko-podunavske Hrvatske, u srcu Slavonije, gdje rijeka Bosut pravi svoju najsjeverniju krivinu, nalazi se najveće naselje jugoistočne Slavonije i zapadnog Srijema, nekada važno vojno-krajinsko središte i šokačka metropola, grad Vinkovci (Ćirić, 2013).

2.1. Smještaj i reljef

Točno na pola puta između ekvatora i sjevernog pola, gdje su uvjeti idealni za život čovjeka, smjestio se grad Vinkovci sa 35,312 tisuća¹ stanovnika u Vukovarsko-srijemskoj županiji². Položaj je određen kroz stoljeća utjecajem mnogih naroda, kulturno-religijskih i gospodarsko-političkih krugova. Reljef je nizinski, dominiraju fluvijalni tipovi reljefa, a na povišenijem zemljištu s lijeve i desne strane Bosuta su riječne terase. Lijeva obala je stalno je naseljavana od 6. tisućljeća pr. Kr., što znači kako se na području Vinkovaca kontinuirano živi već 8.000 godina.

Bosut je jedina veća rijeka u gradu te je postala prepoznatljivi simbol Vinkovaca. Može se pohvaliti da je peta rijeka po duljini u Hrvatskoj, odmah iza Save, Drave, Kupe i Dunava. Voda je dosta onečišćena, nije za kupanje. Unatoč tome Vinkovčani se ponose Bosutom te tako imaju epitet–grad na Bosutu. Lijepe i zelene, velikim dijelom uređene obale i šetališta, gotovo u samom centru grada uz rijeku, mogućnosti bavljenja športskim ribolovom i rekreacijom, također su dio koji je nezaobilazan kada se spomene Bosut. Zelenilo uz obalu nije jedino što grad nudi, može se naravno i u samome centru grada pronaći mnoštvo zelenila što pruža ugođaj i ljepotu urbanog prostora. Vinkovci imaju sedam parkova, a glavni je *Gradski park – Trg bana Josipa Šokčevića* koji se nalazi u središtu grada, a nastao je na prostoru rimskog foruma (Landeka, Švagelj, 2010).

¹ Stanovništvo u najvećim gradovima i općinama, popis 2011.

http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/H01_06_01/H01_06_01.html (pristupljeno 12.05.2017.)

² Vukovarsko–srijemska županija, najistočnija županija koja se prostire dijelom u istočnoj Slavoniji, a dijelom u zapadnom Srijemu, između Dunava i Save. Zauzima površinu od 2.444 km²

2.2. Vinkovci perom književnika

2.2.1. Kozarčeva *Slavonska šuma*

Plodno i vlažno tlo se nalazi na prostoru grada zahvaljujući ponajviše Bosutu, pa tako najviše ima šuma hrasta lužnjaka. Ostale vrste biljnog pokrova također su veoma bitne uz samo hrastovu šumu koja se sastoji od nekoliko katova drveća, a to je najbolje opisao Josip Kozarac u svome djelu *Slavonska šuma*:

„Tko je jedanput bio u toj našoj drevnoj šumi s onim divnim stabarjem, spravnim, čistim i visokim, kao da je saliveno, taj je ne može nikada zaboraviti...Ponosito se oni redaju jedan do drugoga, kao negda kršni vojnici krajiški, a iz cijele im prikaze čitaš, da su orijaši snagom, da prkose buri i munji, da su najjači i najplemenitiji u svom carstvu i plemenu. A kad vjetrić gore zalahori, a tvrdo, glatko lišće sad zašapće, sad zašušti i zašumi, čini ti se, da obijesne vile Slavonkinje sad popijevaju hitro neobuzdano kolo, sad tužnim glasom spominju tuge i jade prošlih davnih vremena, - a sad ti se opet čini, da čuješ nad sobom veličanstveni žubor crkvene glazbe, ili tužnu, srcedirajuću pjesmu nadgrobnicu... Kad god sam pošao tom šumom, svaki put sam nešto nova vidio, nešto nova naučio; nije ona crna, gluha, mrtva, kako no se izdaleka na obzorju crta i prikazuje, nego u njoj diše život i svijet izvoran, naravan, gdje kao nigdje priroda upravo na očigled stvara i ništi, nagađa i popravlja. Za onoga, koji prolazi njom bez srca i čuvstva, bez smisla za divnu mudrost prirode, ostat će ona dakako mrtvom šumom, bolje rekući prostorom, drvljem obraslim; ali tko razumije sve one tajne glasove, koji oživljuju šumski prostor, gdje se nježna pjesma miješa s izumirućim vapajem, gdje tisuća raznih glasova i odjeka, sad sitnih i tankih, sad krupnih i dubokih, sad milih i ugodnih kao ikoja glazba, sad bolnih kao uzdah jadne matere, - taj će se smatrati nekako bližim sebi i svojim čuvstvima u tom polutamnom, velebnom prostoru. Slavonac ljubi tu svoju hrastovu šumu nadasve; on je u njoj kao u svojoj kući, njemu nema veće slasti nego s marhom bezbrižno basati ispod sjenovitog hrašća; on pozna svako drvo, svaku pticu, svaki glas; on se s tom šumom razgovara, kao sa svojom materom“ (Kozarac, 1998: 11-12)³. Kako je opisana

³ Josip Kozarac (1858. – 1906.) književnik i šumar, pohađao je osnovnu školu i gimnaziju u rodnom gradu. Studira u Beču na studiju Šumarstva, po završetku se vraća u rodnu Slavoniju. U Lipovljanima je bio upravitelj šumarije i tu nastaju djela *Slavonska šuma*, *Moj djed*, *Tena*, *Mrtvi kapitali*.

šuma tako i jest, ovdašnjim ljudima je priroda sve. Šume su izvor prihoda pa je i danas drvna tvornica Spačva jedna od većih na ovome prostoru.

2.2.2. Peićevo putopis⁴

„U Vinkovce vodi crvena staza, pečena glina. Čovjeku se čini da zapravo ulazi u neku veliku, staru, ogromnu krušnicu. Cvrčcima, ljetom ženskim tabanima, jastučićima mačjih šapa izmilovana – cigla je divna. Od nje gradić – iako blatan – ostaje imperatorski grimizan. Čovjek se osjeti – u malom – kao u ruševinama rimskog kupališta iz kojeg je ishlapio miris ženskog znoja i prestao muški žamor. Odškrinu sam jedna vrata. Gle: i valov za napajanje životinja ovdje je od cigle! Na njem kao na sarkofagu sjedi djed s duvankesom od suhog svinjskog mjehura. Suton u oblacima, na išaranim kokošima. Izlaze divandžije, staračci koji će ti sutra rosno reći: jutroske! Pecara, ciglana. Televizijska antena na brezi. Seljak mokri na zarđalu bravu. Svinje i dječji govor. Na jednom natpisu naslikana cipela kakvu je još nosio Balzac: s niskom petom i debelim jezikom. Krevetnim pokrivačem zastrt prozor. Prolazim pokraj crkve. Bojadisana je kao kuhinja: žuto i bijelo. Šarene kao mačke, kuće su se ispršile, prozorima punim cvijeća i sala – na ulicu. Na jednoj, uz prezime remenara, naslikan bijeli konj. Na kelnericu se okreće fotograf s velikom crnom krpom. Na trgu ogromne bure i fijaker. Apoteka i mesnica. U istoj kući! Na debelim nogama! Izlog pun ruma, suhih grožđica, dugih kandžija za tanke ždrebe. Do njega drugi izlog: pun fotografija, većinom ženskih.

Urar Martin Štefanovski popravlja vrijeme. Starih Vinkovaca nema više. Krznar ne stavlja više nad vrata lisicu. Nema više najcrvenijeg gradića Slavonije u koji su se, ujesen, znali spustiti lovac, Ciganin i mlinarica: u bijelinu slastičarnice, u tamu birtije. S listopadskim oblačjem kao da su otišli: šareni kožušci, vunene reklje, bijele dvogaće, sukneni obojci, zelene čarape, čizme, opanci. Ne mirišu nasjenci niti škripi iz štaglja. U suton već – jedan me natpis ganuo. Pekarski natpis. Pismoslikar je dasku crnju od lijesa pozvjezdao žemljama, phecima! To sutonsko pecivo nad gradićem izgorenim prejakim rumenilom zemlje toliko me zbunilo da sam zaboravio potražiti, u mraku rodnu kuću Josipa Kozarca. Vinkovačko groblje može dati sijena za stotinu ždrebe, kobila. Šećući njim, zapravo mrtvačkom travom, šakljaš si koljena,

⁴ Književnik i povjesničar umjetnosti Matko Peić bio je vrstan putopisac te je objavio nekoliko putopisa. Izvadak iz putopisa po Slavoniji „Skitnje“ (1967.) potvrđuje njegov književnički dar i moć zapažanja. U opisu Vinkovaca daje izvrsnu sliku toga slavonskoga grada sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća (Šalić, 2007: 641-642).

miluješ bedra, grobljanskim sjemenom puniš, leševima krtica osjajene cipele. Preko grobova možeš u Krnjaš. Jako se sagnuvši – kao pas – kroz razrušen grobljanski plot. Krnjaš je sokak u kojem se rodio Ivan Kozarac. Zemlja je u njem crvenkasta kao cimet. Sitnija od praha što sipi iz ležaja crva krevetara. Ivina kuća ima pročelje visoko. Oštro kao ždrepcanik. Obijeljena je. Iz kreča, čistijeg od ljiljana – noktom tu možeš iščeprkati paukovu ženku koja je – pod grubim prolazom svinjske dlake u četki – uginula, s nogama svilenim, dugim, strašno zamršenim. Zaškiljiš li pod trulu dasku, evo ti dvorišta koje nestaje nježnije, bezdušnije od onog Đuke Begovića! Sve je poslagano, pometeno. Ali neki čudan zrak – ljubičast kao natruo jorgovan, kao krv ubijenog divljeg zeca – naginje se na prozore, traži zemlju, tvoje sljepoočnice. Dobro je što je u tom trenutku netko – uz udarac nogom u trbuh – opsovao ždrebici majku, pa me trgnuo da se kroz ishlapljenu kamilicu i pocrnjelu vodopiju – uz sutonji Bosutov samet – odskićem: u prvu vinkovačku birtiju“ (Peić, 1967: 300-303, prema Šalić, 2007: 641-642).

3. POVIJEST GRADA

3.1. Najstariji europski grad

Drevne civilizacije su se samostalno snalazile u vremenu i prostoru. Na drugačiji način su živjeli i imali različite običaje. Ima mnogo arheoloških nalazišta koja dokazuju da su se bavili mnogim djelatnostima, što je nama u ovome dobu vrlo neobično vidjeti i čuti o tome. Također, računali su vrijeme, mjesece i godine na različite načine.

Vinkovci su naselje u kojem se počinje živjeti u vrijeme najranijeg neolitika. Poznati hrvatski arheolog Aleksandar Durman⁵ 21. ožujka 1978. godine otkriva s ostalim arheolozima posudu Orion na lokaciji današnjeg hotela *Slavonija*. Spomenuti arheolog kojeg nitko nije shvaćao ozbiljno kada se odlučio detaljno istražiti pronađenu posudu, nakon dvadeset godina utvrđuje da ukrasi na posudi prikazuju zvijezda značajna za sva četiri godišnja doba. Prema zvijezdima je ovdašnji narod računao dane i mjesece te se utvrdilo da je posuda Orion najpotpuniji europski (indo-europski) kalendar koji je sačuvan te datira 2600. godina prije Krista (Rihelj, 2015, <http://hrturizam.hr/spektakularno-otkrice-u-hrvatskoj-pronaden-najstariji-kalendar-u-europi/>. Pristupljeno 13.05.2017).

Slika 1. *Posuda Orion*

Izvor:

<http://muzejvk.hr/wpcontent/uploads/2012/02/Orion.jpg>, Gradski muzej Vinkovci
(Pristupljeno 09.06.2017.)

⁵ Aleksandar Durman je rođen 1949. godine u Zagrebu, gdje je 1975. godine na Filozofskom fakultetu diplomirao arheologiju i povijest. Do 2014. je bio voditelj temeljnog znanstvenog projekta "Vučedolska kultura na tlu Hrvatske" Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske.

3.2. Arheološka riznica

Kako je već spomenuto, arheološki nalazi na današnjem gradskom području Vinkovaca pokazuju trajnost naseljavanja od neolitika do danas. Najstarija kultura koja se pojavila na području Vinkovaca, a čije se naselje nalazilo na tellu Tržnica neposredno uz Bosut bila je starčevačka kultura. Kasnija, sopotska kultura, ime je dobila po utvrđenoj gradini Sopot koja se nalazila uz Bosut jugozapadno od grada (Ćirić, 2013). Sopot ima povoljan položaj što je i jedan od razloga dugog života na ovom lokalitetu skoro tisuću godina. Stanovništvo Sopotu živjelo je u nadzemnim kućama koje su bile dobro osvijetljene te su svojim dimenzijama zadovoljavale potrebe jedne obitelji. Također uz povoljne uvjete življenja tu su bili i povoljni uvjeti za razvoj zemljoradnje i stočarstva na što ukazuju brojni nalazi (Landeka, Švigelj, 2010).

Oko 3500 g. pr. Kr. s početkom bakrenog doba u ove su se krajeve naselili pripadnici badenske, zatim lasinjske i lasinjsko–salkucanske kulture. Središte vučedolskog utvrđenog naselja također se nalazilo na tellu Tržnica. Početkom brončanog doba razvila se vinkovačka kultura s utvrđenim naseljem na već spomenutom lokalitetu.

3.2.1. Prapovijest i rimsko doba

1. Mlađe kameno doba ili neolitik

Prve zajednice zemljoradnika na prostor Istočne Hrvatske dolaze oko 6300. g. pr. Kr., donoseći keramiku, pripitomljene životinje i biljke, ali i nove društvene odnose, ideologiju i religiju. Starčevačka kultura predstavnik je ranoga i srednjeg neolitika, koja kao gotova kulturna pojava dolazi na prostor istočne Slavonije. Do sada su unutar starčevačkog naselja na tellu Tržnica otkrivena 24 groba starčevačke kulture. Među ostacima materijalne kulture najzastupljenije je keramičko posuđe. Starčevačka kultura sklona je plastičnom oblikovanju predmeta kulturnog obilježja ili namjene, kao što su žrtvenici.

2. Bakreno doba ili eneolitik

Pokretačka snaga oko 3500. g. pr. Kr. kojom je došlo do promjena u kulturi grada uvelike je bila ovladana tehnika obrade bakra. Badenska kultura je prva indoeuropska populacija koja je došla u ove krajeve. Na neolitičkoj tradiciji nastaje i vučedolska kultura.

3. Brončano doba

Razdoblje kada legura bakra i kositra–bronca postaje temeljna sirovina za izradu predmeta. Vinkovačka kultura prvi put je izdvojena 1966., a obilježava ju pojava urne. Dok vatinsku kulturu obilježava pojava pehara.

4. Željezno doba

Nalazi iz željeznog doba otkrivaju mnoge grobove u kojima su pronađeni nakit, posuđe, oružje za lov. Također to doba obilježava i izrada peći i željezne pruge.

5. Rimsko doba

Grad se počeo razvijati oko središnjeg naselja na lokalitetu „Tržnica“. Urbani razvoj je prošao kroz nekoliko faza u kojima se gradilo prvo sa drvom, pa opekom, gradi se i obrambeni sustav. Također vrlo je važna činjenica da je za ono vrijeme to bio velik grad, te da je imao vodovod i kanalizaciju. Zahvaljujući blizini granice i dobrim kopnenim vezama, roba je stizala u grad iz svih krajeva Carstva. Dobra je bila i vodena komunikacija zahvaljujući *Basuntiusu*⁶. Upravni i urbani razvoj pratilo je i gospodarstvo, pa je uz trgovinu keramičarstvo bilo najrazvijeniji obrt, nastavljaajući tradiciju iz prapovijesti. Dolaskom rimskih trgovaca preuzimaju se novi oblici i tehnika izrade (Landeka, Švagelj, 2010).

3.3. Ime grada

Iza svakog naziva ili imena grada, države, rijeke skriva se zanimljiva priča. Neki smatraju da ime Cibalae potječe iz ilirskog jezika što je naziv za brežuljak. To dakako, može biti i točno jer dolaskom u ove krajeve i Rimljani su izgradili svoje naselje i utvrdu. Na lokaciji od Dirovog brijega, uz lijevu stranu Bosuta oko središnjeg naselja na tellu Tržnica, počeo se uzdizati grad. (Ćirić, 2013). Također, počeli su sustavno osiguravati granicu na Dunavu od barbarskih plemena. Naselje se romantizira, te dobiva status municipije, Municipium Aelium Cibalae. Nakon čega stječe status kolonije i mijenja naziv u Colonia Aurelia Cibalae, koji ima veliko značenje za rimsku povijest. Rodni grad cara Valensa i Valentijana, a u III. stoljeću su ranokršćanska biskupija s prvim biskupom Euzebijem. Postavši pukovnijsko sjedište Vojne krajine, Vinkovci se naglo urbaniziraju te poprimaju sadašnji izgled s nizovima baroknih zgrada gradske jezgre (Vinkovci, <http://www.vinkovci.hr/f14469/povijest-grada>. Pristupljeno 14.05.2017).

⁶ *Basuntius* – rim. Bosut.

4. GRAD KULTURE I TRADICIJE

Bogatstvo, raskoš i ljepota Slavonije sadržani su na jednom mjestu u čitavoj državi, u ovome gradu. Vinkovci su uistinu grad kulture i tradicije, koju održavaju i njeguju još i danas. Od davnina vuku običaje naših djedova, te se time ponose i diče. Nove generacije shvaćaju važnost i svrhu te ostavštine, te ju nastavljaju njegovati i prenositi na novije naraštaje.

„U povijesnim izvorima s kraja 19. stoljeća, grad Vinkovci spominje se kao graničarsko kulturno sjedište–metropola Šokadije⁷, s izraženim šokačkim obilježjem. Prije svega se to odnosilo na bogatstvo, raznolikost i ljepotu tradicijske baštine, njenu očuvanost po starosjedilačkim obiteljima ovoga kraja u materijalnim, duhovnim i društvenim očitovanjima - sve do današnjih dana“ (Gligorević, 2006: 502).

Duga je i bogata kulturna, umjetnička i znanstvena tradicija Vinkovaca. Od 1952. godine do danas izlaze lokalne novine, *Vinkovački list*. „Šetnja vinkovačkim ulicama središnjim dijelom grada putovanje je kroz prošlost koju ispisuju stare građevine i njihova sačuvana i obnovljena pročelja različitih stilskih i umjetničkih obilježja“ (Ćirić, 2013: 512). Vrijednu ulogu u kulturnom životu Vinkovaca i danas imaju Gradski muzej i Galerija umjetnosti, Gradsko amatersko kazalište, Gradska knjižnica i čitaonica, u gradu djeluje i Matica hrvatska. Zajednica kulturno–umjetničkih društava, kulturno–umjetnička društva *Lisinski*, *Šumari*, *Muška pjevačka grupa Lipa* i drugi. Brojni su vinkovački šokački rodovi opstali do današnjih dana. Čuva se i njeguje tradicijski život, stari običaji, narodne nošnje, plesovi i pjesme. Vinkovci s pravom predstavljaju metropolu Šokadije. Vinkovački Šokci⁸ vesele su i vedre naravi. Vole zapjevati i zaplesati uz omiljenu tamburicu te obući svoje svečano i lijepo narodno ruho, koje su naslijedili od svojih baka i djedova. Poznati su kao marljivi i štedljivi, ali veoma imućni ljudi (Ćirić, 2013).

Iznjedrili su Vinkovci svijetu znanosti, kulture i umjetnosti, te velik broj značajnih imena. Josip i Ivan Kozarac samo su neki od poznatih pisaca i književnika Vinkovaca. Iz grada na Bosutu je još Joza Ivakić koji dolazi iz istoga sokaka Krnjaša kao i braća Kozarac. Iako prvi vinkovački pisac Matija Antun Reljković nije

⁷ *Šokadija* – područje u Slavoniji i Srijemu na kojem žive Hrvati katolici, koji se kao hrvatska narodna skupina nazivaju –Šokcima (Šalić, 2007: 425-427).

⁸ *Šokci* – hrvatska narodna skupina koja živi u Podunavlju, s lijeve i desne strane Dunava. Skupina pripada mlađem sloju pučanstva, doseljena u vrijeme prodora Turaka, za vrijeme osmanske vladavine, te tijekom rata za oslobođenje Slavonije od Osmanlija iz središnje Bosne, Podrinja i bosanske Posavine (Isto, 425-427).

Vinkovčanin, najpoznatiji je vinkovački doseljenik i prvo književno autorsko ime slavonske književnosti. Njegovim imenom na glavnome gradskom trgu diči se srednja škola *Gimnazija Matije Antuna Reljkovića*. Još od poznatih imena su tu Vladimir Kovačić, Vanja Radauš, Dionizije Švagelj. Uz književnike, Vinkovci su dom mnogih glazbenika, a jedan od najvažnijih je Josip Runjanin čije ime krase Glazbenu školu. Iz Vinkovaca su mnogi tamburaški sastavi, a trenutno jedni od najpoznatijih su „Bosutski bećari“.

4.1. Usmena književnost u tradiciji

Usmena književnost je kao dio tradicijske kulture važan dio hrvatskog kulturnog identiteta i njegove prepoznatljivosti u Europi i svijetu. Tumačena je kao književnost koja može nastati bez ikakvog tehničkog posredovanja, no danas ipak svjedočimo povratku stila usmene komunikacije koja raste upravo posredovanjem sa suvremenim tehničkim pomagalicama. Također je shvaćana kao verbalna umjetnost koju stvaraju i prenose nepismeni daroviti pojedinci, bila je definirana i na svoju pisanu inačicu.

Danas se *narodno* zamjenjuje atributima *tradicijsko*, potom *usmeno*. Kako je usmena književnost dio situacija u stvarnom životu samo dijelom i uvjetno pripada umjetnosti jer se sve više shvaća kao jezik, proces i govorni čin sa značenjem, a ne kao djelo, proizvod i interpretiran tekst. Raznolikost imenovanja i raspon zanimanja za usmenu književnost kao što su folklorna književnost, narodno stvaralaštvo, folklor i dr. koji su predmet više istraživačkih područja i disciplina svjedoče o važnoj ulozi u društvu. Ponajviše o varijantama njezine višestoljetne simboličke i političke uporabe u izgradnji kulturnog i nacionalnog identiteta. Uobičajilo se i poimanje tradicijske ili narodne kulture koja pripada nižim društvenim slojevima, nasuprot dinamičnoj i u međunarodnu povijest unesenoj učenoj kulturi viših slojeva. Tradicijska kultura iako stabilna i otporna na vanjske utjecaje se mijenja i potom stoljećima čuva tragove na hrvatskim prostorima. Hrvatska tradicijska kultura je istovremeno i europska i svjetska, a takva je i usmena književnost. U njoj se isprepliću različite tradicije mediteranska, srednjoeuropska, panonska, balkanska od kojih izvire različita obilježja i posebnost. Uz tradicije tu su dakako i različita narječja koja su prenošena i zapamćena te koja također čine jedan od elemenata s kojim je omeđena usmena književnost. Tekstovi su se kroz stoljeća pisali na temelju naknadnog sjećanja. Rijetko je što ostalo zapisano u vrijeme izvedbe, kada se pjeva ili pripovijeda.

Sačuvan je tako ili prepričan samo verbalni dio izvedbi, s nedovoljnim brojem podataka o glazbi, plesu, namjeni ili kontekstu. Mnoge od pjesama i priča žive i danas, izvode ih suvremenici koji unose nove sadržaje i promjene. Moraju biti samo svjesni prave mjere, odnosa između ponavljanja starih oblika i inovacije, dok je sudac tradicija (Vitez i sur., 2016).

4.2. Narodni običaji

Narodni običaji su ustaljeni načini ponašanja uređeni tradicijom, obilježavaju određenu društvenu zajednicu, dio su narodne kulture koja je značajna za trenutke u čovjekovu životu. Običaji i drugi folklorni sadržaji su jedan od oblika čuvanja, obnavljanja i zaštite kulturne narodne baštine. Potrebno je imati razumijevanja za njihovo manje ili više uspješno prikazivanje, poticati ljubitelje na izvođenje takvih sadržaja i svih drugih oblika narodne umjetnosti. U čuvanju folklorne baštine najteži zadatak je čuvanje i zaštita običaja. Hrvatski narod je bio prepušten sam sebi u očuvanju svojih tradicija i izražavanju nacionalnih osjećaja. Motivi koji vode mlade ljude da se bave folklorom su emotivan odnos i želja za očuvanjem tradicije, kao i potreba za zabavom te putovanjima koje omogućuju KUD-ovi.

4.2.1. Godišnji i drugi običaji

Običaj je jedan od temeljnih pojmova starije hrvatske etnologije. U kojoj nalazimo nekoliko različitih podjela običaja gdje su glavne tri skupine: životni ili obiteljski, godišnji ili kalendarski, radni ili gospodarski (Borić, 2015).

Božić je bio zasigurno najvažniji blagdan u cijeloj godini, žene su u to doba spremale po kući, dok su muškarci pripremali slamu, drva i ostalo potrebno za životinje da u vrijeme blagdana ne moraju nigdje daleko ići. Na Badnjak se završavaju svi poslovi, priprema jelo, navečer počinje proslava Božića. Djeca u slami traže klasje na kojemu ima zrnja koju će staviti u čašu sa svijećama. Odlazi se na polnoćku, na sam Božić se svi okupljaju i blaguju.

Poklade su idući događaj koji slijedi, poznate su po mnogim zabavama koje su se nazivale gajde jer se najviše za njih u to vrijeme marilo. Maškare su išle ulicama, a navečer bi se sastajale na zabavama. U novije vrijeme se uvodi običaj spaljivanja lutke na zadnji dan poklada koji se naziva *Bušar*. No, toga nije bilo sve do kraja 19. st.

Slijedilo je Korizmeno razdoblje koje je poznato po narodnim običajima. Uskrs prati niz popratnih događaja i vjerovanja, kako se jelo i kako su se šarala jaja (Vitez i sur., 2016).

4.3.Tradicijska odjeća

Šarenilo, bogatstvo i pregršt tradicijske odjeće jedna su od karakteristika Hrvatske. Svako područje domovine ima svoju vlastitu nošnju koja ga obilježava i razlikuje od ostalih.

Izgled tradicijskog odijevanja i ukrašavanja tijekom povijesnog razvoja doživio je niz promjena. U vrijeme buđenja narodne svijesti, sredinom 19. st., raste interes školovanih građanskih krugova za mnoge izričaje kulture pa tako i tradicijsko odijevanje (Landeka, Švagelj, 2010).

4.3.1.Tradicijsko odijevanje

Narodna nošnja je tradicijski odjevni stil negrađanskog stanovništva u predindustrijsko doba. Obuhvaća sve odjevne predmete za svakodnevne i svečane prilike te za sva godišnja doba, pokrivala s načinom češljanja, obuću, nakit i druge vrste ukrašavanja lica i tijela te ostale dodatke. Karakterizira se pretežito jednostavnim krojem, nerijetko zastarjela, a nastaje uporabom prirodnih materijala, većinom proizvedenih u kućanstvima. Specifično obilježje je dugotrajnost oblika. U njoj je odraz povijesti određene zajednice i njezini doticaji s drugim kulturama. Sastavni dijelovi nošnje isticali su obiteljski i društveni položaj pojedinca, dobnu pripadnost, zvanje i drugo, a u načinu ukrašavanja prepoznavalo se shvaćanje lijepoga.

Prodorom civilizacijskih stečevina, uporabom industrijski proizvedenih materijala te iščezavanjem rukotvorenih umijeća narodna nošnja postupno nestaje iz svakodnevne uporabe, a njezini se reprezentativni primjerci čuvaju u etnografskim muzejima i zbirkama kao dokumenti materijalne kulture minulih razdoblja. Ipak, narodna nošnja i u moderno doba ostaje prepoznatljivim simbolom nacionalnoga identiteta, korištenog osobito pri međunarodnim i državnim svečanostima, športskim priredbama i sl. te kao kostim pri izvođenju glazbeno-plesnoga folklornog naslijeđa. Narodne nošnje u Hrvatskoj odlikuju se materijalnom raznolikošću i brojnošću oblika i upravo su primjer tradicijske pojave izdržljivosti u postojanosti (Borić, 2015).

Na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće način odijevanja još je vrlo očito odvajao seljački društveni sloj od ostalog pučanstva. Stil je bio prilagođen mnogim potrebama takvog načina življenja. Odjeća ovoga razdoblja obiluje kolorističkim skladom, bogatstvom i dekorativnim oblicima. Raznolikost je velika jer se odjeća razlikovala u pojedinim hrvatskim područjima, ali i od sela do sela. Tkanina i ostali materijali su bili domaći proizvodi. Možemo reći da postoji poseban „govor nošnji“ jer na prvi pogled odjeća može djelovati jednolično, uniformirano, ali dakako promotrimo li detaljno uvidjet ćemo razlike između pojedinih odjevnih predmeta koje predstavljaju odjeću pojedinog sela. Također odijevanjem se iskazivalo osobno stanje čovjeka, te recimo u naseljima s etnički ili vjerski miješanim stanovništvom pripadnici zajednica su se odvajali od drugih (Vitez i sur., 2016).

4.3.2. Slavonska narodna nošnja

Kad je riječ o Slavoniji, može se govoriti o narodnoj nošnji svakog sela ili barem župe, jer na tom nekad bogatom području svako selo je imalo svoja obilježja koja su se isticala i u nošnji. Ipak, nošnja ima i zajedničke karakteristike, bogat vez uglavnom cvjetnih motiva, falte i dijelove odjeće. Tip nošnje istočne Hrvatske naziva se panonski tip te glavnu ulogu u izradi nošnje preuzima platno iz domaće radinosti. Odjeća se nije krojila, nego su se komadi spajali po rubovima. Slavonci su vrijedni ljudi, puno rade i ne stignu, a i ne mare baš za "kindurenje". Muška narodna nošnja Slavonije odlikuje se jednostavnošću i ljepotom bez suvišnih dodataka. Bogata je po svom izgledu jer je izrađena od finog tkanja i vune, na košuljama ima fini vez, a za posebne prilike vezena je i zlatnim koncem.

Temelj muške nošnje su *rubaća*, tj. platnena košulja koja je široka i duga do niže pojasa odnosno do bokova i *gaće*, neka vrsta hlača. Oba odjevna predmeta sačinjena su od već spomenutog domaćeg platna lana, konoplje, a kasnije od pamuka. Krajevi nogavica na hlačama ukrašavali su se heklanom čipkom ili šlingom. „Zimska odjeća sadržavala je vunene hlače, izrađene od bijelog ili modrog sukna. Vojničkog su kroja, s uskim nogavicama i gajtanskim aplikacijama na trbušnome dijelu. Pri odijevanju košulju bi uvukli u hlače, a preko nogavica navukli čizme“ (Vitez i sur., 2016: 189). Kraće i duže gaće sastavljalo se od tri do pet širina platna ovijale su tijelo mekim bogatim naborima. Također, mnogi su na košulju oblačili i prsluke koji su

se izrađivali osim sukna, od crnog atlasa, satena ili baršuna te su bili ukrašeni vezom od srebrne i zlatne žice, tzv. *zlatovezom*. Uz prsluk na sebe je momak mogao staviti i tkani pojas, koji se naziva *tkanica*, široka je oko 10 cm, a na krajevima ima kitice. Dugačka je toliko da ju se moglo opasati triput oko pasa. Slavonska nošnja poznata je i po *rekli*, koja je naziv za kratki haljetak izrađen pletenjem tamnomodre vune sa specifičnom ukrasnom bordurom od crvene i bijele vune, na donjim rubovima, oko rukava i uz ovratnik. Uz *reklu* oblačile su se vunene čarape s jednakom ukrasnom trakom. *Škrlak* je naziv za šešir koji je bio kupovni, a s obzirom na to da glava ne smije biti bez pokrivala upotrebljavale su se i šubare od krzna tamno smeđih ovaca. Na nogama su muškarci nosili opanke koji su se kupovali i bili rađeni od čvrste kože, a na njima je bio rađen uzorak šilom. Za svakodnevni rad su se kupovali gumeni opanci. No čizme do koljena, od fine crne kože nosile su se i ljeti i zimi (Vitez i sur., 2016).

Ženska nošnja također sadrži košulju koja se naziva *oplećak* koji je na leđima isto bio faltan, a preko njega se stavljao *kalut* (trokutasta marama) koja se spajala na prsima, te ima ulogu zatvoriti "dekolte" da se ne vide prsa. Rukavi na oplećku su bili vezeni ili utkani nekim motivima. Nakon što bi cura ili snaša obukla gornji dio, slijedilo je oblačenje *skuta* i podsuknje koje su također kao i ostali dijelovi tkane od lana ili pamuka, a na krajevima imaju heklanu ili necanu čipku. Oblače se na bokove i podižu se straga kako bi cura i snaša imala što tanji struk i izraženije bokove. Na podsuknju se oblači *rubina* (suknja) tkana od pamuka, lana, svile i pliša te seže do gležnjeva. Žene koje su dobro znale tkati su pravile i razne šare po rubini. *Fertun* (pregača) šivana je od svile s vezenim najčešće cvjetnim motivima. Kao i kod muške nošnje, stavlja se tkanica kojom se opasivalo oko struka da se „povežu“ rubina i oplećak. Čarape su za ljeta i toplih dana nisu obuvale ili su se obuvale tanke bijele kupovne čarapice. Obuća je gotovo jedini dio odjeće koji se kupovao. To su bili opančići, a nosile su se i sandale. Od nakit je cura prvo dobivala minđuše, a kasnije dukate. Što bogatija cura to više dukata, a kako su i dukati išli u miraz kad se cura udaje, oni su isto označavali i pokazivali imovno stanje djevojke i obitelji, odnosno bogatstvo koje će u kuću gdje se udaje donijeti. Frizura je bila glavni ukras (osim dukata) djevojke. Mlade djevojke su plele pletenice i motale ih oko glave, te ukrašavale cvjetovima, dok su odrasle cure nosile kike. Šminke u to doba nije bilo, djevojke su bile sretno ako su imale mirisni sapun i kremu za lice, nekad su se rumenile crvenim krep papirom ili bi se malo uštinule i grizle da budu rumene.

„Narodna nošnja više od ijedne druge pojave iz tradicijske kulture živi neki drugi život. Postala je kostim pri izvođenju folklornih plesnih i glazbenih izražaja pa se zbog naraslih potreba rekonstruira prema sačuvanim starim primjercima i ponovno se proizvodi. Od sveg ostalog kulturnog naslijeđa upravo je nošnja jedno od najizraženijih sredstava za iskazivanje lokalne, regionalne i etničke pripadnosti. Izdvojena iz cjelokupnog kulturnog i društvenog konteksta u kojemu je nastala i zajedno sa drugim segmentima života funkcionirala, nošnja u posve promijenjenu okruženju i dalje zrači kao simbol nacionalnog identiteta“ (Vitez i sur., 2016: 197-198).

Slika 2. Slavonska narodna nošnja

Izvor: <http://www.njuskalo.hr/image-bigger/ostala-odjeca/slavonska-narodna-nosnja-slika-45532613.jpg>, Slavonska narodna nošnja (Pristupljeno 09.06.2017.)

5. „VINKOVAČKE JESENI“

„Vinkovačke jeseni“ su primjer neraskidive veze između čovjeka i zavičaja. On i zemlja dijele sreću i tugu, a smisao za humor iskazuje pjesmom i tamburicom. Razlog za osnivanje ove manifestacije je taj što je jesen godišnje doba koje nagrađuje Slavonca za njegov nesebičan trud. Ubrzo su počele povezivati sve ljubitelje kulturne baštine, narječja i starih običaja. Osnivanjem manifestacije pokušavaju se objasniti maniri slavonskog naroda, njegov smisao za humor te sveukupan slavonski način života. Kostimi i scenografija su tematski pa u prvi plan dolazi ljepota oblika i boja nošnji te zvukova tamburica i gajdi.

Mnogim građanima omiljeno godišnje doba je jesen tijekom koje se grad budi i pokazuje svoje najljepše ruho. „Kad jesen čudesnim bojama prošara krošnje drveća parkova i Lenija, kad dozriju jabuke i grožđe, kad požute slavonska kukuruzna polja, u rujnu, započne najveća vinkovačka i slavonska svetkovina, „Vinkovačke jeseni“... Odzvanjaju vinkovačkim ulicama zvuci tambura i drugih glazbala, ori se pjesma na sve strane, iznose se na svijetlo dana brižno čuvane lijepe narodne nošnje baka i djedova. Toči se i pije poznata slavonska šljivovica, kušaju slavonski gastronomski specijaliteti; šunka i kulen i desetine vrsta domaćih kolača, tipičnih jedino za ovaj dio Hrvatske. Tako se njeguje i prezentira izvorno narodno blago, kultura i običaji, šokački, slavonski, hrvatski“ (Ćirić, 2013: 161).

Kulturno-folklorna, turistička i gospodarska manifestacija „Vinkovačke jeseni“ nacionalna je Smotra folklor, prvi puta održana 1966. godine. Slavi se baština i tradicija grada i ovoga kraja. Kako navodi Ćirić, one su slavonska svetkovina.

Cijeli grad postaje pozornica ljepote i bogatstva tradicijskih narodnih nošnji i drugih vrsta bogatog tradicijskoga rukotvorstva, vesele pjesme, svirke i plesa. Organizirane su kao priredba koja je trebala simbolizirati početak branja plodova slavonske zemlje, ali isto tako biti u funkciji očuvanja slavonskoga izvornoga folklor. Manifestacija je stalno u usponu i obogaćuje se novim sadržajima, ali zadržana je osnovna koncepcija: čuvanje folklor i narodne tradicije te okupljanje folklornih društava (Landeka, 1996). Na njima aktivno sudjeluje nekoliko tisuća sudionika iz cijele Hrvatske, ali i susjednih zemalja. Iz godine u godinu može se pohvaliti sve osebujnijim i kvalitetnijim programom. Naravno, zadržana je osnovna zamisao i kako program teče pa tako sve započinje „Folklornim večerima“ na kojima nastupaju KUD-ovi, a traju sve do kraja manifestacije. Uz njih održava se „Dječji mimohod“ i

„Svečani mimohod“, otvaranje i zatvaranje manifestacije, „Šokački divani“, sav taj temeljni i početni program pun je ostalog sadržaja. Predstavljaju se izložbe i knjige, svaku večer su koncerti poznatih hrvatskih glazbenika i grupa, gospodarski sajam, sportski susreti.

„Vinkovačke jeseni ne predstavljaju samo "trganje od zaborava". Stvara se pozitivan odnos prema vlastitom narodu, koji je baštinik te tradicijske kulture“ (Landeka,1996: 17). One su slika vinkovačkog kraja i Slavonije, slika slavonskog čovjeka i njegove duše, on u „Jesenima“ vidi sebe. Pozornica su za razmjenu iskustva jer je naš grad domaćin tisućama gostiju iz svih krajeva koji žele upoznati našu kulturu i povijest (Ivezić, 1985: 10).

5.1. Prve „Vinkovačke jeseni“

Godine 1966. sve je počelo, održana je prva gospodarsko-kulturna manifestacija „Vinkovačke jeseni“. Početna ideja bila je usporiti pa ako je moguće i zaustaviti proces nestajanja narodnog stvaralaštva i kulture. U organizacijskom odboru prvih „Vinkovačkih jeseni“, na čijem je čelu bio Dragutin Žanić, našli su se istaknuti kulturni djelatnici, umjetnici i političari koji su ovom manifestacijom željeli da se kulturom bavi samo amaterski. Kao i svaki početak, tako je i ovaj bio skroman. Prva Smotra folkloru okupila je samo nekoliko kulturno-umjetničkih društava iz Slavonije i Baranje, koja su se predstavila velikom broju znatiželjnika u središtu Vinkovaca, a dan kasnije održan je i prvi „Svečani mimohod“, koji je kruna manifestacije (Vinkovačke jeseni, <http://www.vk-jeseni.com/index.php?id=177>. Pristupljeno 02.06.2017).

5.2. Ovogodišnje „Vinkovačke jeseni“

Vinkovci su po 51. put postali prijestolnicom hrvatske tradicijske kulture, u kojoj se vidi sav sjaj i bogatstvo narodnog stvaralaštva te zajedništvo hrvatskog naroda u tradiciji. Pod geslom „Večer oproštajna“ kojim se htjelo dočarati dio života u Slavoniji u vrijeme momačke večeri, kad mladić odlazi i zasniva novi život, započelo je „Svečano otvorenje“ 51. „Vinkovačkih jeseni“.

U „Svečanom mimohodu“ sudjelovalo je 25 svečano ukrašenih svatovskih zaprega, 50 konjanika, 75 folklornih skupina koje su se potrudile i odjenule svoje najljepše nošnje. Bilo je tu folklorša iz svih regija Hrvatske od Srijema do

dubrovačkih gornjih sela, ali i folklorne skupine iz inozemstva gdje naši ljudi njeguju naslijeđe svoga mjesta i zavičaja poput folkloraša iz Srijemske Mitrovice, Usore, Mostara, Širokog Brijega, ali i iz Linza i Duisburga. Nakon mimohoda, u najveće kolo uhvatilo se skoro 4 000 folkloraša i nekoliko tisuća posjetitelja koji svake godine vjerno prate, podržavaju i nagrađuju pljeskom sudionike. Ove godine razvila su se tri velika kola – jedno u pješačkoj zoni, drugo u Slavonskom sokaku i treće na stadionu i oko stadiona u Lenijama da bi se na kraju spojili u jednu, najveće kolo na svijetu. Popratni sadržaj je bio jako bogat te se moglo posjetiti, razgledati i sve okusiti od 9. do 18. rujna 2016. godine. Gradonačelnik Mladen Karlić je zatvorio manifestaciju riječima „Ovogodišnje 51. „Vinkovačke jeseni“ bile su izuzetno dobro posjećene, bile su vesele i vedre. Pokazali smo ono najbolje, najljepše u Hrvatskoj, bogatstvo, sjaj i blještavilo narodne nošnje koje imamo i na koje smo ponosni“ (Vinkovačke jeseni, <http://www.vk-jeseni.com/index.php?id=177>. Pristupljeno 02.06.2017).

5.3. Dječje „Vinkovačke jeseni“

Program „Vinkovačkih jeseni“ koncipiran je tako da bude zanimljiv svim uzrastima. 1970. godine uvedena je nova priredba pod nazivom „Male Vinkovačke jeseni“, a već sljedeće godine nazvane su „Dječje Vinkovačke jeseni“. U programu sudjeluju djeca predškolskog uzrasta i mali školarci, a program je uz folklor, podređen dječjoj igri i zabavi. Šarenilo nošnje, pjesme i plesa iz svih krajeva Hrvatske, upotpunjena je nošnjama, koje su roditelji obukli mladim Vinkovčankama i Vinkovčanima u publici. Mimohod koji je svake godine sve brojniji ne može se usporediti s brojem gledatelja na vinkovačkim ulicama, koji su nestrpljivo očekivali prolazak KUD-ova.

Prije „Svečanog mimohoda“, vinkovačkim ulicama prolazi budućnost, naši mladi koji jedva čekaju obući narodno ruho svojih baka i djedova i svima ga ponosno pokazati. Bogatstvo i raznolikost tradicije, očuvanje kako slavonske tako i tradicijske kulture cijele Hrvatske na ovaj način ne padaju u zaborav. Igrajući kolo vođeno tamburama, gajdama i ostalim instrumentima iz cijele Hrvatske daju nadu i vjeru u to da je tradicijska kultura naše zemlje u „sigurnim rukama“.

5.4. Šokački divani

Od 1974. godine tijekom „Vinkovačkih jeseni“ održava se priredba pod nazivom „Šokački divani“. Raznolika priredba pjesme, šale, narodnog govora, narodnih glazbala. Slavoniju se može osjetiti svim čulima. Autohtona hrana, nadaleko poznata slavonska gastronomska ponuda, pečenje i degustacija rakije i sve to uz zvuke tamburaša. U njihovom ostvarivanju ima starine, ali i novoga, obilježja vremena u kojem živimo. Ali ono bitno je zadržala, a to je veselje, šala, igra i pjesma, veselo druženje u tijeku večernjih sati.

Za ovu priredbu može se reći da je splet svega onoga što se zove "šokačko" i sve to dolazi na "Divanima" do izražaja. Svrha je prikaz toga kako se u Slavoniji nakon rada veselilo, šalilo, pjevalo i igralo, voljelo i zabavljalo. Poznato je da Slavonci osim pjesme i igre vole šalu, i stariji i mlađi uvijek su spremni za humor i dvosmislene izreke, govorene izvornim govorom ovoga kraja.

5.5. Bećarac

Bećarac je najpopularniji žanr tradicijske glazbe na području istočne Slavonije. Od središnje je važnosti za takav njegov status tekstualna sastavnica, kojom se prenose društvene vrijednosti i ostvaruje komunikacija unutar skupine. Članovi UNESCO-ve komisije za svjetsku kulturnu baštinu proglasili su "bećarac" dijelom svjetske nematerijalne kulturne baštine.

„S obzirom na vrstu stiha, riječ je o nizanju deseteračkih dvostih, kojima se na šaljiv način opisuju ljubavne naklonosti i odbijanja, predočavaju karakterne osobine ljudi iz vlastite i drugih sredina, izražava ljubav prema rodnome mjestu, komentiraju suvremeni i prošli događaji, razmatraju mane i vrline te odnosi među različitim generacijama, društvenim klasama i spolovima“ (Opačić, 2013: 196). Bećarac se izvodi stilom pjevanja na bas, tj. vrstom dvoglasa u kojem vodeću dionicu izvodi jedan pjevač, a skupina pjevača prateću. Pjevanje redovito prati instrumentalna svirka, nekad gajdi, a danas tambura. Dio je repertoara folklornih skupina. Postalo je gotovo pravilo da ga skupine izvode tijekom mimohoda, čime ga potvrđuju kao kulturni simbol istočne Hrvatske. Vrijednost bećarca kao sredstva komunikacije i kao reprezentativne baštine istočne Hrvatske.

5.6. Kolo

„Vinkovačke jeseni“ ne mogu proći bez kola, osobito onoga najvećeg nakon „Svečanog mimohoda“. Kao ples, ali i društveno događanje, kolo je bilo glavno mjesto upoznavanja djevojaka i mladića, pokazivanja simpatija, rugalo se i izražavalo se sve što se nije moglo reći osobno. Svatko u izvedbi ima priliku zapjevati bećarce i pomoću njih izraziti svoje mišljenje i iznijeti kritike. Pokretom, gestom i glasom može se izreći ono što nije dopušteno običnim govorom. Zbog jednostavnost koju ima, kružni oblik u kojem plesači slijede jedan drugoga po kružnici, plesanje kola je jako rasprostranjeno. Može se reći da je to jedan najstariji oblik plesa s istaknutom potrebom da se izrazi zajedništvo (Vitez i sur., 2016).

Postoje mnoge vrste kola, razlikuju se po broju, sastavu i poretku plesača. Razlikuju se i po broju koraka i načinu plesanja (trčanje, poskakivanje, drmanje...). Plesači se mogu kretati na mjestu, prema naprijed, natrag, lijevo, desno i dr. Ima mnogo naziva kola koja su specifična i koja se plešu u pojedinom području, postoji nijemo kolo, drmeš, djevojačko kolo, momačko kolo, slavonsko kolo (Hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=32444>. Pristupljeno 03.06.2017).

5.6.1. Šokačko kolo

Za Slavoniju karakteristična su zatvorena kola koja se izvode oko tamburaša koji stoje, sviraju i pjevaju u sredini kola. Postoje različite strukture koraka kola koja se često zovu po prvom stihu pjesme koja se pjeva. Najčešće koje se izvodi je zapravo-*kolo*, najpoznatije je i najomiljenije. U svakom selu ga se izvodi na specifičan način. Svojom pjesmom, živošću i podcikivanjem postalo je zaštitni znak Slavonije. Najčešće se zove *šokačko kolo*, taj naziv uobičajen je u Slavoniji, Baranji i Srijemu. Počinje brzim plesanjem uz sitno drmanje, po ritmu i stilu slično drmešu. Sviranje i ples prekidaju plesači pjevanje bećaraca, tada se kolo smiruje i prelazi u laganu šetnju da bi nakon otpjevanog bećarca nastavilo u istom tempu do sljedećeg prekida pjesmom (Vitez i sur., 2016).

Svatko od plesača može pjesmom prekinuti kolo i njome se obratiti nekome od plesača ili promatrača, npr. „*Ej alaj volim u kolu igrati,*

kad se dika do mene uhvati.

*Ej diko moja priko kola stani,
da te moje oko nanišani.
E alaj sam se naigrala kola
dok je moja tamburala lola.“ (Prema autorici rada)*

Plesači su u kolu čvrsto povezani, zbijeni, drže se rukama s drugim plesačem do sebe, a ne s prvim, hvataju se križano ispred pojasa ili iza leđa prvog plesača do sebe. Najčešće se izvode sitni koraci u lijevu stranu, u smjeru kazaljke na satu, iako ima i kola *povračanaca* u kojima je kretanje simetrično. Prema starijoj tradiciji žene i muškarci su bili odvojeni, pa su postojala, a ponegdje još uvijek djevojačka i momačka kola.

Slika 3. Šokačko kolo

Izvor: <https://www.facebook.com/HKUDOsijek1862/photos/a.10151331596635136.805909.87300130135/10156330015990136/?type=1&theater> (Pristupljeno 09.06.2017.)

6. KULTURA I TRADICIJA U RADU S DJECOM PREDŠKOLSKE DOBI

Djecu od samog početka njihovog razvoja treba upoznati s kulturom i tradicijom svoje države i grada iz kojega dolaze. Tako je Dječji vrtić „Šumska jagoda“ iz Zagreba pet godina radio na projektu *Djeca – čuvari djedovine* koji je započeo 2002. godine. Temeljni cilj projekta bio je djeci približiti, naučiti ih i poučiti ih o hrvatskoj kulturi i prirodnoj baštini. „Živeći vrijednosti kulturne baštine putem svakodnevnoga odgojno-obrazovnog rada, vrtić ima mogućnost ostvariti svoju socijalizacijsku ulogu.“ (Stojnović, Vidović, 2012: 7).

Kroz sam projekt, upoznavanje i doživljavanje kulturnih vrijednosti djelovali su na djetetovu osobnost i kulturni identitet. Odrasli iz djetetova okruženja, odgojitelji, roditelji i sama djeca u zajedničkom radu na projektu proučavali su i okupljali se oko zajedničkih interesa. Nadalje, u projektu je vrlo važan bio proces građenja kulturnog identiteta koji je po mnogima temelj društvenog identiteta. Čini ga mnogo elemenata: povijest, narod, jezik, spol, mjesto itd. „Kulturni identitet je identitet grupe ili kulture, ili pojedinca, koji kazuje koliko netko može biti pod utjecajem pripadništva nekoj grupi ili kulturi.“ (Stojnović, Vidović, 2012: 21). Temelji odgoja u modelu vrtića s njegovanjem interkulturalnosti i hrvatskim identitetom prirodno poučavaju ljudske vrijednosti, posebno one koje se oslanjaju na hrvatsku povijesnu baštinu. Tako su i u modelu *Djeca-čuvari djedovine* nastojali njegovati interkulturalnost koja označava otvaranje društva i suradnju među kulturama na jednom prostoru.

Kultura se temelji na simbolima, a najvažniji je jezik. Komunikacija pomaže da djeci usmenom predajom približimo i prenosimo kulturu njihovih predaka i vlastite zemlje. Oni najbolje uče odrastajući s njom (kulturom).

U radu s djecom postavljena su tri najvažnija cilja, da djeci na razumljivu jeziku približe baštinu, također podržati djetetu urođen poduzetnički mentalitet što se odnosi na rad na projektima te cilj podržati djetetovu urođenu empatiju. Sve to pokušalo se postići stvarajući u sobama dnevnih boravka poticaje, centre, radionice, istraživanja, sredstva koja su djeca mogla, kako sama tako i uz pomoć odgajatelja, istražiti i naučiti o svojoj kulturi i baštini. Dakako to je rezultiralo mnogim radovima koja su djeca izradila. Također uz samu izradu sredstava, sudjelovanja u različitim igrama, učenja o nečemu novome trebalo je osigurati uvjete za razvoj osjećaja djeteta za baštinu te doživljaj ugodnih emocija. Podržati inicijativu, samostalnost, interese i ideje djece. Razviti svijest o sebi, poštovanje prema sebi i drugima. Ponos na sve što

obogaćuje ljudske vrijednosti. Uz djecu su bili i roditelji koji su često boravili u skupinama i djeci pokazivali igre, učili ih pjevati, pričali priče. Projekt je bio uspješan i ono što se sumnjalo da djeca neće shvatiti, razumjeti, naučiti i što se sumnjalo u njihove sposobnosti, dakako da je netočno. Uz ogromnu maštu, inicijativu, jednostavnu interpretaciju odraslih, uz poticajna sredstva i zajednički rad odgajatelja, djeca dobivaju interes i tako mogu naučiti što god im se nađe na putu u njihovom razvoju (Stojnović, Vidović, 2012).

6.1. Rad u skupini, projekt „Slavonija u srcu mom“

Dječji vrtić „Kosjenka“ iz Vinkovaca tijekom pedagoške 2010./2011. godine proveo je projekt pod nazivom „Slavonija u srcu mom“ čije su autorice odgajateljice Vlatka Kraljević i s.Zrinka Hržić. Projekt je trajao tri mjeseca te se provodio u mlađoj i starijoj mješovitoj skupini. Tijekom projekta provedene su različite aktivnosti u kojima se obradio sljedeći sadržaj: „Vinkovačke jeseni“, dani kruha, dani jabuka, vuna, svinjokolja, jesen oko nas, jesenski plodovi. Projekt je započeo potaknut dječjim interesima, potrebama i željama, također uz veliku potporu obitelji. Planirajući projekt koristili su model Z-Ž-N: što znam? što želim? što sam naučio?

Tema je bila prošlost i sadašnjost grada, sama kultura i običaji. Autoricama i suradnicima je najvažnije u projektu bilo da djeca uče iz vlastitog iskustva, da pozitivno utječe na njihov rad te da prošire svoja znanja, da se obuhvate sva razvojna područja djeteta, te jaka i uspješna suradnja s roditeljima i širom zajednicom. Cilj projekta je bio upoznati djecu s tradicijskim običajima Slavonije i svakodnevnim životom baka i djedova. Obogatiti dječje okruženje novim sadržajima i potaknuti njihovo sudjelovanje.

Sadržajem o „Vinkovačkim jesenima“ pokušalo se utjecati na tjelesni i psihomotorički razvoj tako da su se djeci omogućile svakodnevne tjelesne aktivnosti koje uključuju sakupljanje šljiva za pečenje rakije i kuhanje zimnice. Ples i razne koreografije slavonskih izvornih plesova i kola kao npr. „Širi širi“ i „Hopa cupa skoči“. Također aktivnosti primjerene dječjoj dobi kao što su pokretne igre „Trula kobila“, „Vija“, „Ledena baba“. Uz životinje djeca uče o njihovoj važnosti i utjecaju na zdravlje, pa se u projekt uključio i KK „Satir“ Vinkovci gdje je provedeno terapijsko jahanje s djecom te su djeca mogla saznati mnogo toga o konjima i naučiti ponešto o prošlosti kada su konji služili kao prijevozno sredstvo. Utjecalo se i na spoznajni razvoj kroz

učenje svijeta oko sebe kroz sva osjetila, upoznavanje s prirodom i njezinim promjenama te životom i običajima Slavonije. Te spoznaje i učenja su provedena kroz aktivnosti kao što su pravljenje zimnice, pečenje rakije, punjenje čokančića. Djeca su sudjelovala u procesu pripreme rakije od branja šljiva do pečenja rakije. Novcem od prošlogodišnjih „Poklada“ kupili su staklene čokančiće te ih napunili rakijom. Gost u vrtiću je bio čaj koji im je podijelio čokančiće s porukom da ih smiju otvoriti tek kada se budu ženili ili udavali. Prošetali su gradom i sudjelovali u proslavi Dana grada, posjetili su gradonačelnika i štand štitarskih snaša. Nakon kratkog izleta izradili su parne kartice s temom „poslovi u polju“, kao i edukacijski pano „Plodovi jeseni“. Također su se upoznali sa dijelovima nošnje i njenim odijevanjem organizirajući „Slavonske svatove“ koji uključuju pripremu mlade i mladoženje, starog svata, djevera i djeverušu, čaj, zastavnika i svirače, te običaje kupovanja mlade, pečenje kolača, uređivanje vrtića, sale, bacanje buketa, nazdravljanje, zajedničko kolo. Razvijala se komunikacija i stvaralaštvo djece uz poticanje na govor i upoznavanje novih riječi tijekom šokačkih pjesama i stihova. Mogli su se likovno izraziti, bili su ponuđeni prirodni materijali, od kojih su djeca izradila šokački stan, ograde i bunar, Šokice i tkanice od vune, skute, oplečke, peškire, te nezaobilazni znak vinkovačkih jeseni.

Aktivnosti koje su uslijedile vezale su se za materijale i izradu nošnji, posebice za vunu jer su djeca imala mnogo pitanja i zainteresirala su se za nastanak i materijale nošnje dok su se odijevali. Vrtić su posjetile tri snaše, Šokice, te su sobu dnevnog boravka pretvorile u šokačku sobu. To ne bi bilo moguće bez pomoći odgajateljica, roditelja, baka i djedova, naravno i djece koja su donosila predmete i ukrase od kuće (đeram, čaturica, ručni radovi, svijeće, cvijeće...). Djeca su s velikim zanimanjem promatrala uređenje, posebno su ih se dojmili stari kreveti koje su poslije oni sami ukrašavali pernatim jastucima, šlinganim jastučnicama i debelim perinama. Snaše su djecu naučile razliku između sobe za rad i gostinjske sobe te razlikovanju svečane i radne nošnje. Tijekom odijevanja bili su strpljivi, naučili su redosljed odijevanja dijelova nošnje, te usvojili nove nazive. Snaše su im u početku pomagale, ali djeca su brzo usvojila redosljed odijevanja, te su ubrzo počeli odijevati jedni druge. Kako ovaj vrtić pohađaju i djeca romske nacionalnosti uz slavonsku narodnu nošnju i njezino odijevanje, djeca su se imala prilike upoznati i s romskom narodnom nošnjom i njezinim odijevanjem. Završivši s odijevanjem dječaci (Šokci) su uzeli svoju djevojčicu (snašu) pod ruku i krenuli u sobu uz pjesmu „Hopa cupa“. Ostali su

iznenađeni jer su ih u sobi dočekale snaše s kolovratom, preslicom, iglom za pletenje, vunom, starim igrama i različitim materijalima. Počeli su divani, snaše su djeci pričale kako se nekada šišala vuna, čijala ili češljala. Kako su nekada ljudi provodili vrijeme, bili su okupljeni oko svijeće pjevali i radili kućanske poslove jer tada nije bilo struje, televizora i igrice, a svi su ipak bili veseli i sretni. Nastavili su razgovor o vuni, te kako se tijekom zime obrađivala, te su djeca prvo češljala vunu što je bilo jako zanimljivo jer su je mogla opipati, baratati i češljati ju, nije bila onakva kakvu su navikli vidjeti. Začudila su se koliko snage i spretnosti moraju koristiti da bi obradili vunu. Tri djevojčice su rado sjele presti vunu, zatim ju je trebalo namotati na vitlić, nakon objašnjenog postupka djevojčice su rado prionule poslu. Djeca su propitkivala o starom rječniku i tražila za svaku riječ objašnjenje, pa tako i za štrikanje, dok nisu shvatili da je to današnji pojam pletenja. Dječaci su se rasporedili po centrima, posebno „Stipinim stanom“ u kojem je bio drveni okvir s čavličima gdje se prave potkive za ponjave, točnije prepliče se vunu raznih boja u raznim smjerovima. Koristili su i čekrk koji zbog svog kružnog dijela podsjeća na kotač, pokreće se nogom. Na selu djeca nisu kupovala igračke nego su ih sama izrađivala, djevojčice najčešće lutke, a dječaci lopte. Pa su tako u likovnom centru bili ponuđeni prirodni materijali gdje su se mogle izrađivati igračke. Sve aktivnosti su bile povezane te kako su djeca istraživala pojedini centar stalno su se pjevale i učile nove pjesme, tako su se spontano uhvatili u kolo i zaplesali. Uz pjesmu i ples naučili su i novu igru „Klikeranje“, u kojoj su birali orahe te se međusobno klikerali i pogađali jedni drugima „klikere“. Aktivnosti vezane za vunu su se odvijale spontano, prepustili su projekt djeci, te je tako nastala „šokačka soba“, sve što su na kraju priredili, izradili i naučili obilježili su snimanjem reportaže za Vinkovačku televiziju.

„Vinkovačke jeseni“ ne mogu proći bez ukusnih delicija Slavonije, a da se one okuse, potrebna je svinjokolja. Na inicijativu roditelja u vrtiću organizirali su se uvjeti za prikazivanje svinjokolje djeci koja se nekada obavljala uz naglasak na radosnom druženju i timskom radu. Doručak je bio karakteristični šokački koji je podrazumijevao namirnice kao što su mast, crvena paprika, čvarci, sol, te su jeli prstima. Djeca su se željela pomoliti te svi mole „šokačku molitvu“ (Oče naš). Dječaci su oprali sve posude i pripremali se za rad, a djevojčice su pripremale kolače. Meso koje je došlo s analize djeca su rezala i mljela za kobasice. Djeci su pokazane mašine za mljevenje mesa nekada i sada. Prvo su ručno vrtjeli mašinu, a kasnije su isprobali električni stroj. U kuhinji su djevojčice prale crijeva i pekle krafne te se tako upoznale s procesom i

sastojcima vezanim za dizanje tijesta. Djevojčice su donijele očišćeni bijeli luk te su dječaci vagali crvenu papriku i izmjerili količinu mesa te su svi skupa zamijesili smjesu za kobasice. Upoznali su se s još jednim strojem – topom pomoću kojeg se pune kobasice. Svi su bili jako uzbuđeni kada su vidjeli prave rezultate. Također, kako su djeca odijevala i romsku narodnu nošnju tako su i roditelji uz slavonske kolače i slastice napravili i romske kolače kako bi djeca mogla okusiti i isprobati nešto novo (Kraljević i Hrzić, 2010).

Uz ove sadržaje u vrtiću su se odvijale aktivnosti vezane za jesenske plodove, obilježili su Dane kruha i jabuka. Završivši s projektom, svi sudionici su bili jako zadovoljni posebice djeca koja su se mogla upoznati sa starim običajima, narodnim nošnjama, različitim namirnicama, strojevima. Mnogo toga su naučili u posjetima i izletima gradu i mjestima izvan grada. Saznali su da se „Vinkovačke jeseni“ povezuju s raznim događajima tijekom jeseni te da su plod rada koji ljudi obrađuju i pripremaju tijekom cijele godine. Također naučili su da su se ljudi morali puno više truditi i ulagati velike napore u svoj rad jer nije bilo različitih mehanizama i tehnologije kao danas.

ZAKLJUČAK

Colonia Aurelia Cibalae najstariji grad Europe, može se nazvati prijestolnicom Šokadije. Duga povijest s kojom smo se upoznali upućuje da ovaj grad ništa ne može uništiti. U njemu su živjele brojne ličnosti i legende, a neke i danas žive. Kultura, baština i tradicija su ponos grada koju mladi i dalje njeguju. Kako ne bi ostala zabačena i zaboravljena, treba je i dalje čuvati. Djecu predškolske dobi trebamo učiti i znati kako ih naučiti o njihovim precima i na koji način im to znanje prenijeti.

Nepregledna plodna polja, voćnjaci, vrtovi i šume obilježavaju ovaj grad, kao i njegova duga tradicija s kojom smo se mogli pobliže upoznati. Vinkovci nisu samo ponos svoje županije nego i cijele Hrvatske. Svi rado pohode ovaj predivan grad jer znaju da će u njemu naći izgubljeno vrijeme i dodir s prošlošću. Moći će proći rodnim gradom braće Kozarac, bana Šokčevića, književnika Švigelja i mnogih legendi koji su dio povijesti.

Vinkovci su doista riznica povijesti, kulture i tradicije. Imaju pregršt znamenitosti koje su ostale sačuvane te ih mogu ponuditi djeci, turistima, građanima i svim žiteljima kulture. Kako bi rekao arheolog Aleksandar Durman, „Vinkovčani imaju razlog biti ponosni na prapovijest i povijest svoga grada i svoj Bosut – europski Eufkrat i Nil – na čijem je desnom zavoju, nicala i razvijala se europska civilizacija!“ (Rihelj, 2015, <http://hrturizam.hr/spektakularno-otkrice-u-hrvatskoj-pronaden-najstariji-kalendar-u-europi/>. Pristupljeno 13.05.2017).

Rad je pisan s ciljem da se osvijesti važnost kulturne baštine i tradicije Slavonije. Također, da se prisjetimo i ponovimo koliko je duga povijest Vinkovaca. Jedan od osnovnih kriterija za razvoj identiteta djeteta je upravo upoznavanje s vlastitom kulturom i njezinim njegovanjem. Upoznajući svoju tradiciju, uči kako poštivati i biti otvoren za druge kulture te tako prihvatiti i tolerirati druge i ono što njih obilježava. Svi oni koji rade s djecom, trebali bi imati na umu da dijete upija sve kao spužva i ono što ga se nauči o svome gradu, zavičaju i državi ostaje zapamćeno za cijeli život. Učeći o Vinkovcima treba ukazati da se prije nije lagodno živjelo, mukotrpan i težak rad je bio svakodnevnica.

Uspoređujući tadašnje vrijeme sa sadašnjim, može se ukazati da su ljudi prije bilo mnogo sretniji, više su se radovali zajedništvu, pjesmi i plesu, događajima i svakodnevnim poslovima. Iako se mnogo više radilo, tada je vladala sloga i ljubav za slavonski kraj. Jedva se čekalo da jesen svojim bojama i mirisima zagrlji cijeli grad te

da se uberu plodovi na koje se čekalo godinu dana. Da krene svečano slavlje prirode i da nagradi Slavonca onako kako on to zaslužuje. Vremena se mijenjaju pa se tako mijenjaju i ljudi i njihov način života, ali može se reći da se ipak nije toliko izgubio slavonski, pravi vinkovački mentalitet i identitet. Živi i dalje, uvlači se kroz svaku pukotinu zgrada, svaki zavoj Bosuta, svaki nalet vjetra i opstaje. Grad, njegov identitet i njegova duša ne dopuštaju da ga vrijeme pregazi.

Svi koji su iz brojnih razloga morali na neko vrijeme napustiti grad, s velikim iščekivanjem čekaju ponovni dolazak jer kako stihovi jedne poznate pjesme kažu: „Kad poželiš se ravnice, dođi u Vinkovce!“ Upravo i jest tako, kako je više puta navedeno Vinkovci će zaista svakome ponuditi široku i plodnu slavonsku ravnicu čiji pogled seže u nepoznato.

Kako bi se takvi stihovi, pojavljivali i u budućnosti, te stari ostali sačuvani, iskoristimo naše nasljeđe, kulturu i tradiciju na najbolji mogući način. Na inovativan i vremenu prihvatljiv način trebamo djeci pristupiti i ponuditi im da se upoznaju s prošlošću na sadašnji način. Jer, djeca su budućnost u kojoj nastavljamo živjeti, a da ona bude što ugodnija i prihvatljivija, na nama je da dosadašnju kulturu i tradiciju, konkretno Vinkovaca nastavimo njegovati i obogaćivati. Jedini koji to mogu su ljudi, stoga se može zaključiti, da dok je ljudi i Vinkovaca je.

LITERATURA

1. Anić, V. (2000.) *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.
2. Botica, S. (1998.) *Lijepa naša baština kniževno-antropološke teme*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
3. Botica, S. (2013.) *Povijest hrvatske usmene književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Borić, N. (ur.) (2015.) *Naši običaji i tradicija-vodič kroz životne običaje i blagdansku tradiciju našeg podneblja s prigodnom zbirkom starih domaćih recepata*. Zagreb: Selman d.o.o.
5. Ćirić, V. (2013.) *Vinkovci, grad na dlanu*. Vinkovci: Grad Vinkovci.
6. Gligorević, Lj. (2006.) *Vinkovci u tradicijskoj kulturi*. Vinkovci: Gradski muzej Vinkovci.
7. Kozarac, J. (1998.) *Slavonska šuma*. Zagreb: ABC Naklada.
8. Kraljević, V. i Hržić, Z. (2010.) *Projekt: Slavonija u srcu mom*. Vinkovci: DV „Kosijenka“.
9. Landeka, M. (1996.) *Trideset Vinkovačkih jeseni*. Vinkovci: Grad Vinkovci.
10. Landeka, M. i Švagelj, D. (ur.) (2010.) *Vinkovci*. Gradsko poglavarstvo Vinkovci.
11. Opačić, V. J. (2013.) *Blaga Hrvatske*. Zagreb: Mozaik knjiga.
12. Peić, M. (1996.) *Fragment iz trećeg izdanja*. Zagreb: Naklada zavod Matice hrvatske. Prema Šalić, T. (2007.) *Vinkovački leksikon*. Vinkovci: Zebra.
13. Seme-Stojnović, I. i Vidović, T. (2012.) *Djeca – čuvari djedovine, model vrtića s hrvatskim identitetom i njegovanjem interkulturalnosti*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
14. Šalić, T. (2007.) *Vinkovački leksikon*. Vinkovci: Zebra.
15. Vitez, Z. Marks, Lj., Lozica, I., Muraj, A., Zebec T. i Marošević G. (2016.) *Hrvatski običaji i druge tradicije*. Zagreb: Mozaik knjiga d.o.o.

MREŽNI IZVORI:

1. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, *Hrvatska enciklopedija*. [Online] Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=32444>. [Pristupljeno 03.06.2017.]
2. Rihelj, G. (2015.) *Spektakularno otkriće u Hrvatskoj, pronađen najstariji kalendar u Europi*. [Online] Dostupno na: <http://hrturizam.hr/spektakularno-otkrice-u-hrvatskoj-pronaden-najstariji-kalendar-u-europi/>. [Pristupljeno 13.05.2017.]
3. Stanovništvo u najvećim gradovima i općinama, popis 2011. [Online] Dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/H01_06_01/H01_06_01.htm [Pristupljeno 12.05.2017.]
4. Vinkovačke jeseni. [Online] Dostupno na: <http://www.vkjesen.com/index.php?id=177>. [Pristupljeno 02.06.2017.]
5. Vinkovci. [Online] Dostupno na: <http://www.vinkovci.hr/f14469/povijest-grada>. [Pristupljeno 14.05.2017.]
6. Ministarstvo Kulture Republike Hrvatske, (2016.) [Online] Dostupno na: <http://www.minkulture.hr/default.aspx?id=6>. [Pristupljeno 08.04.2017.]

MONOGRAFIJE

1. Ivezić, L. (1985.) *Bogatstvo ljudi, običaja i kulture*. Monografija 20. Vinkovačke Jeseni. SOUR »Vjesnik«, RO Štamparske djelatnosti

POPIS FOTOGRAFIJA:

- Slika 1., *Posuda Orion*. [Online] Dostupno na: <http://muzejvk.hr/wpcontent/uploads/2012/02/Orion.jpg>. [Pristupljeno 09.06.2017.]
- Slika 2., *Slavonska narodna nošnja*. [Online] Dostupno na: <http://www.njuskalo.hr/image-bigger/ostala-odjeca/slavonska-narodna-nosnja-slika-45532613.jpg>. [Pristupljeno 09.06.2017.]
- Slika 3., *Šokačko kolo*. [Online] Dostupno na: <https://www.facebook.com/HKUDOsijek1862/photos/a.10151331596635136.805909.87300130135/10156330015990136/?type=1&theater>. [Pristupljeno 09.06.2017.]